

Warszawa, 8 grudnia 2008 roku

Informacja Trybunału Konstytucyjnego

W związku z bezprecedensowym wywiadem udzielonym dziennikowi „Rzeczpospolita” 28 listopada 2008 r. przez Rzecznika Praw Obywatelskich, w którym jako wnioskodawca komentuje on niekorzystne dla siebie postanowienie i wyrok Trybunału Konstytucyjnego, uprzejmie informujemy, że:

1. Wnioskodawca przedstawia swoje wątpliwości dotyczące zgodności z konstytucją norm prawnych lub wątpliwości dotyczące kwestii proceduralnych związanych z postępowaniem przed Trybunałem Konstytucyjnym w swoich wnioskach kierowanych do Trybunału. Przedstawione wątpliwości rozstrzyga Trybunał Konstytucyjny. Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Wiążą one także Rzecznika Praw Obywatelskich. Dotyczy to wyroku i postanowienia w sprawie K 5/08. Rzecznik Praw Obywatelskich, nie jest uprawniony do kwestionowania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Trybunał Konstytucyjny jest jedynym organem państwa, który może rozstrzygnąć wątpliwości konstytucyjne w sposób wiążący i ostateczny.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest konstytucyjnie zobowiązany do działania na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji). Żaden przepis prawa nie daje Rzecznikowi podstawy do podważania powszechnie obowiązujących i ostatecznych wyroków Trybunału Konstytucyjnego, a do tego sprowadza się twierdzenie Rzecznika, że w przypadku dwóch wyroków Trybunału „wystąpiła nieusuwalna wada polegająca na nieprawidłowym doborze składu orzekającego”. W demokratycznym państwie prawnym organy konstytucyjne, do których należy Rzecznik, działają jedynie wtedy, jeżeli pozwala na to prawo. Rzecznik nie jest powołany do oceniania władzy sądowniczej, która jest – w myśl art. 173 Konstytucji – władzą odrębną i niezależną od innych władz.

Rzecznik (organ konstytucyjny) sytuując się ponad władzą sądowniczą nie może więc uzurpować sobie kompetencji do „wydawania wyroków w sprawie wyroków Trybunału Konstytucyjnego”.

2. W myśl art. 208 Konstytucji RP Rzecznik Praw Obywatelskich „stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji i w innych aktach normatywnych”, nie wykluczając żadnego z podmiotów, którym one przysługują, stosownie do zasady bezstronności.

Jednakże, na co zwrócił uwagę Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku w sprawie K 5/08, konsekwencją uwzględnienia wniosku Rzecznika byłoby spowodowanie dalej idącej niekonstytucyjności niż ta, którą stwierdzono w wyroku o sygn. K 2/07 i której usunięciu miała służyć nowelizacja, w wyniku której wprowadzono zakwestionowane przez Rzecznika przepisy. W wyroku w sprawie K2/07 Trybunał wskazywał wyraźnie na konieczność proporcjonalnego ważenia wartości konstytucyjnych, jakimi są z jednej strony wolność badań i wolność wypowiedzi, zaś z drugiej autonomia informacyjna i prywatność. Zarzuty Rzecznika wobec kwestionowanych w sprawie K 5/08 przepisów dotyczyły jedynie ograniczenia praw (wolności) osób ubiegających się o dostęp do dokumentów. Wniosek nie obejmował praw osób, których te dokumenty dotyczą. Z uzasadnienia wyroku w sprawie K 2/07 wynika, że dostęp do archiwów IPN w celach badań naukowych i dziennikarskich nie może wyprzedzać dostępu do tych archiwów osób inwigilowanych. Osoby, których dokumenty dotyczą, powinny mieć zagwarantowane warunki wcześniejszego zrealizowania swych praw wynikających z autonomii informacyjnej (art. 51 ust. 3 i 4 Konstytucji).

3. Z wnioskiem w sprawie K 5/08 Rzecznik wystąpił 31 stycznia 2008 r. Skład orzekający do rozpoznania tego wniosku powołano 5 lutego 2008 r. Termin rozprawy wyznaczony został 16 października 2008 r. na dzień 25 listopada (godz. 9.00). Tymczasem wniosek Rzecznika w sprawie wyłączenia trzech spośród pięciu sędziów orzekających w sprawie wpłynął 20 listopada (czwartek) w godzinach popołudniowych. W tym samym czasie, jak wynika z artykułu C. Gmyza z dnia 21 listopada 2008 r. został on skierowany do „Rzeczpospolitej” („Rz” 272 z 21.XI.2008 r.). Na rozpatrzenie wniosku pozostawiono Trybunałowi dwa oddzielone od siebie dni robocze, chociaż

okoliczności powołane przez Rzecznika we wniosku dotyczącym wyłączenia sędziów były mu znane przed 20 listopada 2008 r.

4. W postanowieniu w sprawie K 5/08 Trybunał Konstytucyjny potwierdzając dotychczasowe orzecznictwo stwierdził, że błędny jest pogląd, zgodnie z którym zajęcie wcześniej stanowiska w określonej kwestii prawnej lub uprzednie orzekanie przez sędziego w sprawie podobnej uprawdopodobnia zaistnienie okoliczności mogących wywołać wątpliwości co do jego bezstronności. Przyjęcie takiego błędnego poglądu mogłoby dawać uczestnikom postępowania wystarczającą podstawę do ustawicznego kwestionowania bezstronności sędziowskiej, co nie znajduje żadnego uzasadnienia w świetle przepisu regulującego wyłączenie sędziego Trybunału. Wątpliwości zgłaszane przez uczestnika postępowania mogą mieć różne źródła i intencje, włącznie z zamiarem ukształtowania korzystnego dla siebie składu orzekającego lub sparaliżowania pracy Trybunału. Jak powszechnie wiadomo w obecnym składzie Trybunału jest tylko jeden sędzia, który dotąd nie orzekał w sprawach lustracyjnych. Oznacza to, że skoro pozostali sędziowie orzekali w sprawach lustracyjnych, to – w myśl stanowiska prezentowanego przez Rzecznika – znane są ich przekonania na temat lustracji, a zatem podlegają wyłączeniu. Akceptacja poglądu Rzecznika w tym przedmiocie prowadzi do uznania, że orzekanie w konkretnej sprawie stawia poza kognicją Trybunału wszystkie sprawy dotyczące pokrewnych lub zbliżonych zagadnień, w zależności od stanowiska uczestników postępowania. Tego rodzaju ograniczenie kognicji Trybunału nie ma podstaw w świetle art. 188 Konstytucji RP.

5. Zgodnie z obowiązującymi przepisami w sytuacji opisywanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich sędzia nie może sam się wyłączyć z orzekania. Każdorazowo decyzje w tym przedmiocie podejmuje skład orzekający w sprawie wyłączenia sędziego.

6. Poważne wątpliwości budzą przesłanki wniosku Rzecznika w sprawie wyłączenia sędzi E. Łętowskiej skoro stwierdza on, że przedmiotowy wniosek „wynika z akt” dotyczących zmarłego przed 10 laty małżonka sędzi, a jednocześnie wyraża obawę, że informacje prasowe będące podstawą jego wystąpienia „mogą być niepewne i krzywdzące”. Albo zatem Rzecznik opiera się na aktach, którym ufa, albo na informacjach prasowych, co do których ma wątpliwości.

7. Rzecznik informuje o działaniach jego znajomych – dziennikarza i naukowca deklarujących cel badawczy – podjętych dla przeprowadzenia na zlecenie Rzecznika lustracji nieżyjącego od 10 lat sędziego Sądu Najwyższego. Oznacza to, że właściwa była prawdopodobnie postawa przełożonych naukowca i dziennikarza, którzy odmówili rekomendacji, bowiem można wnosić, iż przełożeni ci mieli świadomość, że działania znajomych Rzecznika zmierzają do realizacji celów lustracyjnych pod pozorem badań naukowych czy zadań dziennikarskich. W myśl art. 36 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424 ze zm.) rekomendacja jest konieczna tylko wówczas, gdy osoba ubiegająca się o dostęp do akt nie jest pracownikiem naukowym lub gdy redakcja lub wydawca nie są zainteresowani publikacją materiału prasowego. Ocena prawna i moralna zleconej przez Rzecznika lustracji zmarłego przed 10 laty sędziego SN wykracza poza ramy niniejszej Informacji.

Z upoważnienia Prezesa Trybunału Konstytucyjnego
Dyrektor Zespołu Prezydialnego TK
Dr Adam Jankiewicz